

TEL AVIV - juristenreis zondag, 10 – vrijdag, 15 november 2019.

Opdracht aan mr. Johan WINDELS (1949-2019)

Dit reisverslag is opgedragen aan mr. Johan WINDELS (1949 - 2019): advocaat in hart en nieren,

Torhoutenaar, Europeaan, belezen meneer met brede horizon en zonder poeha.

Johan was vaste reisgenoot -en wat voor een- sinds de eerste juristenreis naar Den Haag in november 2013, samen met zijn levensgezellin Nicole.

Stiekem keek ik altijd uit naar Johans reactie op het reisverslag.

Johan was iemand naar wie je blijft uitkijken.

Retroacten

De jaarlijkse juristenreizen, georganiseerd door de Vlaamse Juristenvereniging, vormen inmiddels een mooi palet:

- in november 2013 bezochten we Den Haag, stad van het internationaal recht;
- in november 2014 werd het *Legal London* en waren we drie dagen in de ban van de wondere wereld van common law, Inns of Court, sollicitors en QC's;
- november 2015 bracht ons naar Frankfurt am Main, Europese keizersstad en handelsstad: *Euro am Main*;
- november 2016 ging het naar de Stad der Steden, Rome, bakermat van het Romeins recht, *qualitate qua* bakermat van het continentale privaatrecht;
- november 2017 Genève, zetel van de Volkenbond en thuisbasis van talrijke VN- en andere internationale organisaties;
- in april 2018 bezochten we het US District court, twee New Yorkse advocatenkantoren en het VN hoofdkwartier, met ontvangst door de Assistant-Secretary General, en vele bezienswaardigheden in Manhattan en Brooklyn;
- november 2018 bracht ons in Wenen, 'meest leefbare stad ter wereld' (2018) en monumentale hoofdstad van ooit een groot keizerrijk en thans een kleine, merkwaardige republiek.

Zondag, 10 november 2019: een schorpioen, een dromedaris en Kikar Hamuzika

SN-vlucht 3289 brengt ons naar Tel Aviv, luchthaven Ben Gurion.

Mr. Sally Zajfman, advocaat en notaris bij Zajfman-Kornitzer Law Offices & Notaries te Jeruzalem en Tel Aviv, vervoegt ons en wordt onze gewaardeerde mede-begeleider en reisgenoot. Per bus gaat het naar het Harmony Hotel in Jeruzalem.

Tijdens de *happy hour* in de lobby krijgen we geschiedenisles van André Gantman, in zevenmijlslaarzen: keizer Vespasianus zendt zijn zoon Titus (70) naar Jeruzalem om de Joodse opstand tegen Vespasianus' belastingen neer te slaan. Jeruzalem bestaat (tijdelijk) niet meer en wordt *Colonia Aelia Capitolina*. De Joden beleven eeuwen van *diaspora* met culturele en economische bloei, evenzeer met vervolging en pogroms. André vertelt over Theodor Herzl (1860-1904), de Dreyfus-affaire (1896), de Balfour-verklaring (1917), de Tweede Wereldoorlog, de spanningen en terreur in de periode 1945-1947, de VN-resolutie 181 van 29 november 1947 met een eerste verdelingsplan. Resolutie 181 stuit op verzet van Arabische landen. Enkele uren voor het einde van het

Britse mandaat roept David Ben Gurion op 14 mei 1948 de onafhankelijkheid van Israël uit, waarop de Arabische Liga (Egypte, Jordanië, Irak, Syrië en Libanon) de kersverse natie aanvalt: de Arabisch-Israëliische oorlog van 1948 is een feit. Tegen alle verwachtingen in houdt Israël stand. De Rodos Akkoorden van 1949 voorzien in een wapenstilstand en de fameuze Groene Lijn tussen Israël en de Palestijnse gebieden. In 1967 volgt niettemin de Zesdaagse Oorlog; in 1973 de Jom Kipoeroorlog. In 1977 spreekt de Egyptische president Anwar Sadat de Knesset toe. Sadat wordt in 1981 vermoord omwille van de Camp Davidakkoorden; Yitzhak Rabin, vijfde premier van Israël, op 4 november 1995 omwille van de Oslo-akkoorden (1994). In resp. 1987 en 2000 woeden de Eerste en Tweede Intifada.

André begon zijn verhaal met een parabel die de uitzichtloze complexiteit in het Midden-Oosten samenvat. Een schorpioen en een dromedaris sluiten een deal: de schorpioen mag op de rug van de dromedaris de rivier mee over. Tegen zijn eigenbelang in steekt hij halverwege toch in de bult van de dromedaris.

'Maar waarom?', zucht de dromedaris.

'Vergeef me, maar ik kon het niet laten. Het zit in mijn aard', antwoordt de schorpioen. André besluit : "alleen met zijn vijand sluit men vrede".

s' Avonds dineren we in een van de vele tavernes in de buurt van het *Kikar Hamuzika* (muziekplein) .

Maandag, 11 november 2019: recht, licht en samenkomst.

In de voormiddag gaat het per bus naar het Hooggerechtshof (Supreme Court of Israël, hierna "SC"). De verplichte lokale gids Paule Kedem-Rakower vervoegt ons: zij zal ons de ganse week verder begeleiden en de bezoeken van deskundige uitleg voorzien. Ze is in België geboren en in Antwerpen opgegroeid.

In bevlogen stijl verwelkomt David Moatti ons. Hij is opgegroeid in Parijs en geeft ons in het Frans een cursus 'inleiding tot het Israëliësch recht'.

In 1948 rijst de vraag welk rechtssysteem het jonge Israël zal adopteren: het continentale stelsel, het Ottomaanse, een bestel gebaseerd op de Thora of common law? Onder impuls van *founding father* David Ben Gurion wordt het (overwegend) common law.

De onafhankelijkheidsverklaring van 1948 stelt een grondwet in het vooruitzicht binnen enkele maanden na de onafhankelijkheid. Vooralsnog is deze grondwet er echter nog steeds niet. Wel gelden er momenteel 14 zgn. basiswetten. Zij fungeren als grondslag voor de grondwettelijke toets door het SC.

De *Shalom Courts* (Brit Mishpat Shalom) combineren vrederecht en rechtbank van eerste aanleg. Shalom Courts nemen kennis van zaken tot 2,5MIO shekel, van misdrijven waarop maximaal 7 jaar gevangenisstraf staat en van familiezaken.

Op districts niveau zijn er de 6 *Mehazi Courts* (Brit Mishpat Mehazi): zij nemen kennis in eerste aanleg van zaken boven de bevoegdheidsdrempels van de Shalom Courts en van hoger beroep tegen vonnissen van de Shalom Courts.

Het *Elyon* (SC – Brit Mishpat Elyon) neemt kennis in *tweede* hoger beroep van zaken die het SC uitdrukkelijk aanvaardt. Het SC is grondwettelijk hof, hof van cassatie en raad van state tegelijk. Treedt het SC op als Hof van Cassatie, dan beslist het ten gronde over heel de zaak, zonder verdere verwijzing.

Als grondwettelijk hof en administratief rechtscollege doet het SC uitspraak in eerste aanleg, met name inzake grondwettigheidstoets (*judicial review*), bv. over de toelaatbaarheid van privatisering van gevangenis en over de vrijstelling van legerdienst voor ultra-orthodoxen.

Als administratief rechtscollege staat het SC ook open voor partijen die geen Israëliësch staatsburger zijn, bv. inzake de 'Alya' (aanvraag tot Israëliësch staatsburgerschap).

Het SC telt 15 rechters. Ze zetelen in kamers van drie: het lot beslist per zaak over de samenstelling. Zo kiest het SC er bewust voor dat elke rechter het overzicht bewaart en zich niet specialiseert.

Een comité samengesteld uit leden van de Knesset, ambtenaren van het ministerie van justitie, advocaten, academici en 3 rechters van het SC benoemt de ongeveer 800 Israëliësch rechters.

De architectuur van het SC ademt symboliek.

De piramide op het dak verwijst naar het wereldse karakter van het recht (basis) en tegelijk naar het streven naar licht (punt). Elk vertrek maakt optimaal gebruik van natuurlijk daglicht.

De rechtsstaat berust op twee pijlers: de wet -*dura lex, sed lex*- en de billijkheid.

In de Joodse traditie moet een rechter een familie hebben gesticht: alleen zo geraakt hij voldoende vertrouwd met de menselijk-al-te-menselijke onvolkomenheden, blutsen en builen om te zijner tijd naar billijkheid te oordelen.

De robuuste vierkante deuropeningen in de zittingszalen symboliseren de rigiditeit (rechtszekerheid) van de wet. De alom tegenwoordige cirkels -t.e.m. de boekenkasten in de bibliotheek- verwijzen naar het nooit voltooide streven naar rechtvaardigheid.

Na ons bezoek aan het SC wandelen we naar het Nationaal Museum van Israël waar we het gigantische openlucht-schaalmodel bewonderen van Jeruzalem, op 1/50ste, in het jaar 66, kort voor de verwoesting door Titus in 70. Aansluitend bezichtigen we de Dode-Zeerollen. Spannende verhalen beginnen vaak met toeval. We schrijven 1947: bedoeïen herder Mohammed ed-Dib hoort zijn verloren schaap scharrelen in een grot. Mohammed gooit een steen in de grot om zijn schaap naar buiten te jagen en smijt zo een oude kruik aan diggelen. De Dode Zee-rollen zijn ontdekt, na 2.000 jaar verborgen bestaan. In 11 grotten aan de noordwestkust van de Dode Zee, in Qumran, ongeveer 12 km ten zuiden van Jericho, vindt men al bij al 900 documenten in het Hebreeuws, het Aramees en het Grieks. Het gaat om 200 Bijbelse manuscripten en 700 leefregels en wijsheden. De teksten brengen exegeten 1.000 jaar dichterbij de vermoedelijke originelen en bieden een unieke inkijk in de leefwereld van toen. De Essenen zouden de teksten omstreeks het jaar 68 n.Ch. hebben verstopt voor wanneer ze na de Joodse opstand (66-70) tegen de Romeinen zouden terugkeren uit hun laatste bolwerk in Massada aan de Dode Zee. Zoals bekend is er echter niemand levend uit Massada teruggekeerd.

Nog lichtjes betoverd door de Qumran-rollen begeven we ons naar de Knesset, het Israëliëse parlement. Knesset betekent 'samenkomst' of 'vergadering'. Na controle aan de ingang lunchen we in het restaurant van het parlement, waarna we de Knesset zelf bezoeken.

In de inkomhal staat een indrukwekkende, vijf meter hoge menora. Een menora is een zevenarmige kandelaar, die het licht en het brandende braambos van Mozes in de Sinaï symboliseert. De menora in de Knesset is een gift van het Britse parlement: een gift van 'het oudste aan het jongste parlement'.

In de zaal voor staatsontvangsten staan we stil bij de triptiek in het wandtapijt van Marc Chagall (1887-1985). De triptiek verbeeldt de cruciale episoden uit de Joodse en de Bijbelse geschiedenis: het offer van Isaac, Jacobs droom, de profetie van Jesaja, Mozes en het Beloofde Land, Koning David, de diaspora, een brandend dorp (de pogroms en de Shoah) en de staat Israël.

We nemen plaats in de loges boven de zittingszaal en aan de vergadertafel van een van de 12 permanente parlementaire commissies. Per e-mail kan een burger vragen om in een commissie te worden gehoord. Ministers mogen deel blijven uitmaken van de Knesset.

Na de vervroegde verkiezingen van 17 september 2019 zetelen er 10 partijen, of samenwerkingsverbanden van partijen, in de 22ste Knesset. De grootste partijen zijn Kahol-Lavan ('blauw-wit) van oud-opperbevelhebber Benny Gantz met 33 zetels en Likoeed ('eenheid'), partij van premier Benjamin Netanyahu, met 32 zetels.

De Knesset telt 120 leden.

Ook hier symboliek: 10 leden voor elk van de 12 stammen van Israël.

De leden van de Knesset komen aan: 87 van de 120 leden zijn aanwezig wanneer wij het gebouw verlaten. Er staat een zitting op de agenda naar aanleiding van 25 jaar vrede met Jordanië. Met Jordanië deelt Israël zijn langste grens. In Gaza daarentegen loopt de spanning op, zoals de volgende dagen nog zal blijken.

Na dit uitgebreide bezoek neemt Paule Kedem-Rakower ons mee naar de Toren van David voor een wandeling door de oude stad van Jeruzalem.

In de vooravond gaat het per bus vervolgens naar het Belgische consulaat-generaal, waar H. Exc. Danielle Haven, Consul-generaal ons naar aanleiding van het feest van de dynastie ontvangt in haar residentie 'Salameh', samen met landgenoten woonachtig in Israël.

's Avonds keren we terug naar de Toren van David.

We wonen een feeëriek klank- en lichtspel bij dat de geschiedenis van de Joden en de staat Israël evoceert. De jonge toekomstige koning David speelt harp voor een zwaarmoedige koning Saul. Saul scheurde in woede de mantel van zijn raadgever, de profeet Samuël. Samuël keert koning Saul de rug toe, om nooit meer terug te keren, en voorspelt: 'zoals je een stuk van mijn mantel hebt gescheurd, zo zal God je het koningschap afnemen'. Tot op vandaag belichaamt koning David, met zijn harp, voor de Joden werelds leiderschap.

Dinsdag, 12 november 2019: een glimp van de hel en terug – *on a fait ce qu'il fallait faire.*

Toen de nazi's de communisten arresteerden heb ik gezwegen;

ik was immers geen communist.

Toen ze de sociaaldemocraten gevangenzetten heb ik gezwegen;

ik was immers geen sociaaldemocraat.

Toen ze de syndicalisten kwamen halen heb ik gezwegen;

ik was immers geen syndicalist.

Toen ze de Joden opsloten heb ik gezwegen;

ik was immers geen Jood.

Toen ze de katholieken arresteerden heb ik gezwegen;

ik was immers geen katholiek.

Toen ze mij kwamen halen

...was er niemand meer die nog kon protesteren.

(Martin NIEMÖLLER (1892-1984), marineman, predikant, verzetsman en gevangene in Sachsenhausen en Dachau.)

Vandaag bezoek aan *Yad Vashem* in Jeruzalem, de officiële herdenkingsite ter nagedachtenis van de slachtoffers van de Shoah en mensen die Joden van de Shoah hebben gered.

'Yad Vashem' verwijst naar gedenken, naam en hand(palm), c.q. de belofte (Jesaja, 56:5) dat een naam, ondanks alles, nooit wordt gewist en gegrift staat in de palm van een tijdloze hand.

Sharon Fink en André Gantman, nicht en oom, zijn onze gidsen.

Het bezoek loopt langs een centrale gang met thematische zijzalen en gaat van donker naar licht, symbool voor de calvarie van uitzichtloze duisternis naar -voor de overlevenden- onverhoopte dageraad.

We kijken naar de zwart-wit film *Vue sur la vie* uit 1922-1923, video-art avant la lettre. We zien het straatleven in een later getto.

Een kinderkoor treedt op. Het filmpje eindigt als met een akelige voorspelling: vensters en gordijnen gaan 's avonds dicht, voorgoed. Van het kinderkoor zal niemand worden teruggevonden.

We wandelen doorheen de aanloop tot de Shoah.

De feiten zijn bekend, maar confronteren ons telkens weer met een loodzware erfzonde. *Deutschland erwache*, luidt het orderwoord na de vernedering van de vrede van Versailles. En ook: *die Juden sind unser Unglück*.

Op een prent uit *Der Sturmer* zien we links de fiere Ariër die werkt, rechts de misvormde, ziekelijke Jood die profiteert.

10 mei 1933: boekverbranding op de Opernplatz (nu Bebelplatz) in Berlijn.

Opgezweepte studenten geven gehoor aan de oproep van propagandaminister Joseph Goebbels om on-Duitse boeken te verbranden. Vijfentwintigduizend boeken gaan in vlammen op.

'Die Zeit des überspitztes jüdisches Intellektualismus ist zum Ende gekommen', krijgt Goebbels de boekverbranders toe. 'Duitsers moeten geen volk van *boeken*, maar van *karakter* zijn'.

Waar boeken worden verbrand, worden later mensen naar de brandstapel gebracht.

Joden mogen geen officier, professor of tandarts meer zijn.

Charlotte Salomon mag van dag op dag niet meer naar school, omdat ze Joods is.

Haar eerste prijs gaat naar de Arische Henrietta, eigenlijk tweede.

Naar aanleiding van de Olympische Spelen in Berlijn van 1936 beveelt Hitler om het geweld tegen Joden wat te temperen: de wereld moest een ordelijke en nette nazistaat te zien krijgen.

Op 10 november 1938 slaan ploegjes nazituig joodse huizen, winkels en synagogen kort en klein en steken ze in brand. Jubelend noteert Joseph Goebbels in zijn dagboek: 'Die radikale Meinung hat gesiegt'.

Joden die kunnen vluchten, doen dat: 17.000 van hen wijken uit naar Warschau, een rampzalige bestemming.

In 1938 wordt het concentratiekamp Dachau opgericht voor politieke gevangenen. Vanaf 1938 voeren de Nazi's ook 42.400 Joden af naar Dachau en Buchenwald.

De oorlog breekt uit.

In bezet Europa worden de Joden systematisch vervolgd. Het getto van Warschau verzwelgt duizenden Joodse families in uitzichtloze honger, ziekte, ellende en brutaliteit. Na de Duitse inval in Polen in 1939 krijgen de joden drie weken om te vertrekken. O.a. Menachim Begin, de latere premier van Israël, ontsnapt zo aan een gewisse dood.

Einsatzgruppen organiseren moordpartijen in het Oosten.

In september 1941 maken ze in Babi Yar in Oekraïne op twee dagen tijd 33.771 Joodse inwoners af, mannen, vrouwen en kinderen.

Op 20 januari 1942 beslist een schare nazikopstukken onder leiding van Reinhard Heydrich in een kasteel aan de Wannsee tot de *Endlösung*, bureaucratisch eufemisme voor volkerenmoord. Met boekhoudkundige nauwkeurigheid raamt de conferentie het aantal uit te roeien Joden, volksvreemde antimaterie, op 11.000.000.

De methoden van 'Aktion T4' op *lebensunwerte* gehandicapte Duitsers worden overgenomen en geperfectioneerd. Reichsführer SS Heinrich Himmler maakt zich immers zorgen over de stress die de Einsatzgruppen bij hun werk doorstaan. Hij vreest ook dat industrieel moorden in het binnenland op verzet zal stuiten. De grimmige, afgelegen berkenbossen van *Mittleuropa* bieden een geschiktere omgeving: plaatsnamen als Auschwitz, Treblinka, Majdanek en Sobibór munten voorgoed hun sinistere signatuur.

De Nazi's plannen een reusachtig museum in Praag: typisch Joodse voorwerpen worden geroofd en verzameld om later, wanneer de Joden eindelijk een uitgestorven ras zullen zijn, ten toon te stellen.

En dan zijn er al die aangrijpende, individuele verhalen van moed en tragedie. Schroomvol teken ik er enkele op:

Verpleegster Irena Sendler (1910-2008) smokkelt 2.500 kleine kinderen uit het getto van Warschau. De lijst met de namen van de kinderen versleutelt ze en verstopt ze onder een appelboom. Ze wordt opgepakt, gefolterd, zwijgt, wordt afgevoerd, maar overleeft de oorlog. In 2009 wordt haar leven verfilmd in de film *The Courageous Heart of Irena Sendler*.

André Trocmé en zijn vrouw Magda zijn een Frans echtpaar dat later de titel krijgt van *Righteous Among the Nations*. Ze wonen in Le Chambon-sur-Lignon op het plateau Vivarais-Lignon in Zuid-Midden-Frankrijk. Het echtpaar organiseert de verberging van 4.000 Joodse kinderen.

Zoals Anne Frank houdt de jeugdige David Sierakowiak (1924-1943) een dagboek bij. Vijf notitieboekjes schrijft hij vol met scherpe observaties. Op 8 augustus 1943 overlijdt hij aan tuberculose in het getto van Lodz in Polen.

Zijn laatste notitie: 'Ik wil zo graag overleven en leven'.

In januari 1943 organiseert Mordechai Anielewicz (1919-1943) de eerste opstand in het getto van Warschau. Volledig omsingeld pleegt hij op 8 mei 1943 zelfmoord, samen met zijn laatste medestanders en zijn vriendin.

André Gantman's grootmoeder wordt vanuit de kazerne Dossin als gedeporteerde nr.66.201 op het 7de transport richting Auschwitz gezet. Op 22 april 1944 komt ze er om. Herschl Fink (1924-2014), grootvader van onze gids Sharon Fink, overleeft. Zijn moeder duwt hem op het nippertje uit de rij die richting gaskamer gaat. Hij heeft zangtalent en de kampbewakers zoeken nog iemand voor het kampkoor. In de kampen bepalen grillen en toeval het verschil tussen leven en dood.

Mijn oog valt op een sjaaltje van een overlevende van Ravensbrück: ze heeft er alle namen van haar vriendinnen op geschreven.

Aan het einde van de centrale gang van *Yad Vashem* bevindt zich de 'Namenhal': 600 portretfoto's in een koepel verwerkt weerspiegelen in een waterput. De 600 staan symbool voor de 6.000.000 joden die in de Shoah het leven lieten. Achter elk gelaat -blij of gesloten, jong of oud, chique of sjofel, man of vrouw- schuilen persoonlijke hoop, verwachting, vreugde en smart, veelal in nevelen gehuld. Rondom de koepel met de 600 portretten ligt een cirkelvormige bibliotheek met boekdelen vol getuigenissen, voor zover men die heeft kunnen redden en optekenen.

In het park gewijd aan de 'Rechtvaardigen onder de volkeren' staan we stil bij de johannesbroodboom aan de gedenkplaat voor het Henegouwse echtpaar 'Jules en Denise Dehut'.

'Rechtvaardige onder de volkeren' is een op de Talmud geïnspireerde eretitel die de staat Israël aan niet-Joden verleent die Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben helpen onderduiken of op een andere manier hebben helpen overleven.

Jules en Denise Dehut hebben tijdens de oorlog André Gantmans moeder verborgen. André Gantman vertelt hoe hij hen tot hun dood (resp. in 1988 en 1981) meermaals per jaar bezocht.

Zelf hebben ze nooit erkenning gevraagd: 'On a fait ce qu'il fallait faire', zegden ze zelf, in grootse bescheidenheid.

Tot slot van het bezoek leggen André Gantman en Marc Taeymans, bestuurslid-penningmeester en organisator van onze reis, een krans neer bij de eeuwige vlam in de Herdenkingshal.

Op de vloer staan in mozaïek de 22 namen van de meest beruchte vernietigingskampen.

Nadien rijden we met de bus naar de Vallei der Joodse Gemeenschappen, waar onze gastheer mr. Sally Zaifman, het relaas van zijn vader doet.

Hij wordt opgepakt in Frankrijk wanneer hij een groep Joden buiten bezet gebied tracht te smokkelen. Verstoppt in een boom observeert hij hoe de groep die hij begeleidt wordt omsingeld. Hij voelt zich verantwoordelijk en verlaat zijn schuilplaats. Tijdens zijn ondervraging ontdekt de Gestapo dat hij Jood is. Deportatie volgt, maar vader Zaifman overleeft.

De bus brengt ons vervolgens naar de Hebreeuwse Universiteit van Jeruzalem op de Scopusberg. We lunchen in de faculty club ‚Beth Maïersdorf‘, en genieten van het iconische panorama over Jeruzalem.

Een eskadron Israëliische F16 („Sufa’s“) gevechtsvliegtuigen scheert langs de stad: oefening of realiteit ?

In de namiddag gidst Paule Kedem-Rakower ons door de Armeense, Joodse, Moslim- en Christelijke wijk van de oude stad. De opdeling dateert van 1740.

We bezoeken de westmuur („Klaagmuur“), volgen de Via Dolorosa en eindigen bij de Heilige Grafkerk.

In de late namiddag brengt de bus ons van Jeruzalem naar het Bauhaus-hotel „Cinema“ in Tel Aviv, in de wijk Dizengoff, waar we de volgende drie nachten verblijven. Het interieur doet lekker *retro* denken aan Jo Röpckes legendarische filmmagazine *Première*: John Wayne, Alain Delon, Elizabeth Taylor en andere sterren van weleer kijken ons indringend aan vanop hun iconische affiches. Oude filmcamera’s alom.

We zijn nog op tijd voor het *happy hour* op het dakterras van dit voormalig cinematheater.

Woensdag, 13 november 2019: Caesarea, Akko en Indiana Jones.

Ontbijten doen we als op een filmset, omringd door oude Zeiss-camera's en ander filmgerief met klinkende merknamen. Vandaag reizen we noordwaarts langs de kust. Paule Kedem-Rakower zorgt permanent voor tekst en uitleg.

In de voormiddag bezoeken we Caesarea Maritima, gelegen tussen Tel Aviv en de havenstad Haifa.

Koning Herodes de Grote stichtte de stad en vernoemde haar naar Caesar Augustus Octavianus. Door de eeuwen heen wisselen Romeinen, Byzantijnen, kruisvaarders, Islamitische heersers en Ottomanen elkaar af. Einde 19^e- begin 20ste eeuw redt baron Edmond de Rothschild (1845-1934) de site van archeologische teloorgang: theater, hippodroom en aquaduct zijn thans goed bewaard.

Enkele groepsleden moeten lang aanschuiven voor sanitair soelaas en missen zo de informatieve film: men moet prioriteiten stellen in het leven.

Vervolgens reizen we naar de baai van Akko.

In de haven van Akko lunchen we in restaurant *Abu Christo*. Chauffeur Mustafa en gids Paule lunchen gezellig mee, met zicht op vestingmuur en baai.

Tienerjongens met iets te veel testosteron overbluffen mekaar met de meest gewaagde duik van de vestingmuur de zee in. We zijn plaatsvervangend bezorgd.

In de namiddag bezoeken we de oude binnenstad van Akko, UNESCO-erfgoed, kruisvaardercitadel en commanderij der Hospitaalridders van 1190 tot 1291.

We verkennen de ridderzaal, ondergrondse gangen en zoek. Ondergetekende betreft zichzelf op mentaal regres naar jongensachtige fantasieën over avonturen met onversneden Indiana Jones-gehalte.

Voor de ingang van de ondergrondse gangen zijt een kennelijk in meerdere opzichten onfortuinlijke figuur neer en geraakt niet rechtop: we mobiliseren meereizende medische kennis en laten de persoon afvoeren naar een medische hulppost.

Door het bezoek aan Akko zijn we achter op schema, maar we passeren bij valavond nog langs de hangende terrastuinen van Baha'i -ook al UNESCO-werelderfgoed- op de Carmelberg in Haifa. Boven hebben we een mooi uitzicht op de verlichte havenstad, maar de tuinen zelf zijn jammer genoeg reeds gesloten.

Teruggekeerd in Tel Aviv genieten we van een vrije avond.

Donderdag, 14 november 2019 – over rabbijnen, alimentatie en leasewagens

In de voormiddag hebben we een ontmoeting met rabbi Lehrer, rechter bij de rabbinale rechtbank in het arrondissement Petah Tiqwa.

Rabbi Lehrer heeft Antwerpse roots en vermeldt glimlachend en met onmiskenbaar Antwerps accent 'zoölogie' en 'Nachtgalenpark'. Talenknobbel Paule Kedem-Rakower komt van pas bij het schakelen van Hebreeuws naar Frans of Engels wanneer de fitnesses van de rabbinale rechtspraak aan bod komen.

Administratieve geschillen uitgezonderd, zetelt de rabbinale rechtbank steeds met 3 rechters ('dayan' = rabbinale rechter).

In hun casuïstiek houden de rabbinale rechters rekening met Thora en Talmoed, maar ze mogen daarbij niet ingaan tegen het burgerlijk recht: hoger beroep bij de burgerlijke rechtbank staat altijd open.

Israël kent geen burgerlijk huwelijk.

Voor echtscheiding zijn de rabbinale rechtbanken bevoegd. Dit geldt dan weer niet wat betreft de vermogensrechtelijke aspecten van echtscheiding. Hiervoor kunnen partijen zowel de burgerlijke als de rabbinale rechtbank vatten. Er snel bij zijn is de boodschap, want de partij die de zaak eerst aanhangig maakt bepaalt of de burgerlijke dan wel de rabbinale rechtbank bevoegd is.

Rabbi Lehrer legt ons een ingewikkelde alimentatiekwestie voor.

Met deze zaak heeft zijn rechtbank zowel de Israëlische pers als het Hooggerechtshof gehaald. Het Hooggerechtshof onderschrijft Lehrers *dissenting opinion*: een partij die niets verliest, hoeft geen alimentatie te krijgen. Vraag bij dit alles: wat betekent er niets bij verliezen? Is lenen voor de aankoop van een appartement waar de kinderen inwonen niet-uitgeven (want geen huur te betalen), sparen (je wordt eigenaar van vastgoed) en/of toch kosten hebben (je moet kapitaal en interest aflossen)?

Dat een *dayan* creatief aan casuïstiek doet blijkt nog uit een anekdote uit Rabbi Lehrers eigen gezin: quid wanneer je orthodoxe gelovige bent, je bijgevolg op sabbat niet alleen een aantal handelingen niet mag stellen maar ook geen eigendom mag uitlenen, je dochter niet gelovig is en voor haar stage op sabbat toch de auto nodig heeft?

Met pretoogjes deelt Rabbi Lehrer ons mee hoe hij dit met rabbinale casuïstiek weet op te lossen: neem een leasewagen.

Rabbi Lehrer neemt afscheid met verwijzing naar Maimonides (1138-1204): 'panim' is een belangrijk woord in het Hebreeuws. Het betekent gezicht, gelaat, en ook innerlijk, spiegel, ziel. Ieders gezicht is verschillend, ideeën verschillen, elke casus is verschillend, niemand heeft de waarheid in pacht.

Foto : Paule Rakower (gids) naast rabbijn Lehrer.

Na onze zitting in de rabbinale rechtbank bezoeken we Tel Aviv en Jaffa, een van de jongste (Tel Aviv) en een van de oudste (Jaffa) steden ter wereld. Door toenemende urbanisatie zijn beide samengegroeid tot één stedelijk gebied Tel-Aviv-Jaffa.

Tel Aviv of Alt Neuland, de naam die Theodor Herzl aan de nieuwe stad gaf, was aanvankelijk een nederzetting van Russisch-Joodse inwijkelingen. In 1909 werd het een stad, met de ‚nieuwe wijk‘ *Neve Tzedek* als centrum. Tel Aviv is vandaag hypermodern, mondain, badstad, het economische hart van Israël. De rest van de namiddag bezoeken we Tel Aviv naar eigen inzicht.

s' Avonds hebben we groepsdiner in het oude Jaffa, vlakbij de oude klokkentoren Yafo, in *House Number Three*, Ami'ad St 3, Tel Aviv-Yafo.

House Number Three is de woning en het restaurant van Layla en haar echtgenoot, chef Hamoudi. Hun respectieve familiegeschiedenissen vertakken zich naar Israël, Libanon, Egypte en Irak.

Samen koken vinden Layla en Hamoudi een vorm van dagelijkse vrede.

We nemen plaats aan een lange tafel in een indrukwekkend interieur.

Mr Sally Zajfman en zijn kantoorgenoot Raphael Kornitzer (Zajfman-Kornitzer Law Offices & Notaries) zijn onze disgenoten.

Vrijdag, 15 november 2019: strijden met wereld en god

Onze laatste voormiddag vullen we vrij in.

Keuze te over: het Bauhaus Center, het Ben Gurion Museum of het Tel Aviv Museum of Art (Israëlische kunstenaars, een volledige zaal gewijd aan kunst en klimaat en een zero energy home, Monet, Boudin, Renoir, Van Gogh, Rodin, ...) of rondkuieren in Neve Tzedek.

Onze onverschrokken ouderdomsdeken waagt zich zowaar per *vélo* door het drukke Tel Aviv.

Om 12:00 uur stipt vertrekken we per bus naar de luchthaven Ben Gurion.

Vlucht SN3290 van Brussels Airlines brengt ons terug naar Brussel.

Jeruzalem bestaat, volgende de overlevering, dubbel: zowel op aarde als in de hemel.

Jeruzalem is daarom zowel feit als ideaal, met alle rafels en raadsels van dien.

‘Israël’ is de naam die aartsvader Jacob volgens Genesis heeft gekregen na een nachtelijk robbertje vechten met God: ‘Israël - hij die met God strijdt’.

Conflicten met onszelf, met onze burens, met wat ons overstijgt, het dubbele, het meerzinnige: ziedaar de biotoop, de paradox en de roeping van de jurist.

Bruno Coppieters – februari 2020
Bestuurslid VJV